

نیمه تاریک کارآفرینی: موانع و محدودیت‌ها

جعفر هزارجریبی^۱

جعفر کیوانی^۲

چکیده

در این مقاله به موانع و محدودیت‌های کارآفرینی^۳ پرداخته شده و ضمن مطرح کردن مخاطرات مربوط به فعالیتهای کارآفرینی، رویارویی با این مشکلات، کاری هنرمندانه معرفی شده است و عدم توسعه و ترویج کارآفرینی را به دو عامل درونی و بیرونی مربوط می‌نماید که عامل درونی شامل عوامل فردی است که به طور مستقیم و یا غیرمستقیم در فعالیتهای کارآفرینانه به عنوان نیروهای بازدارنده عمل می‌کند. از جمله عوامل؛ ریسک‌های احتمالی برای فعالیت کارآفرینی هستند که به چهار دسته تقسیم شده‌اند خطر مالی، خطر کاری، خطر اجتماعی و خانودگی و خطر روحی و روانی. از عناصر دیگری که می‌تواند محدودیت‌هایی برای کارآفرینان ایجاد کند، دغدغه و فشار عصبی، تنهایی، مشغله کاری، مشکلات رفتاری با دیگران و میل

۱- عضو هیأت علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

۲- عضو هیأت علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

به موفقیت و عدم رضایت از نتیجه کار که منجر به استرس در کارآفرینان می‌شود و مهمترین موانع بیرونی کارآفرینی شامل عدم وجود آزادی ذهنی و روانی، نبودن انگیزه کافی در فضای کاری و فشار شدید برای انجام کار، عملکرد و وضعیت نامناسب شرکت‌ها و سازمان‌ها، عدم بستر و فرهنگ مناسب کارآفرینی، شیوه‌های مدیریت سنتی، محدودشدن راه‌حل‌های خلاف و هدر رفتن سرمایه، پرداخت هزینه‌های بالا برای شکست‌ها و پیگیری اهداف واهی، عدم امنیت اقتصادی و اجتماعی و عدم شفافیت قانون کار که می‌تواند به فضای نامناسب کارآفرینی دامن بزند.

مقدمه

نسل جوان امروز موسوم به نسل قرن بیست و یکم، کارآفرین‌ترین افراد نامیده می‌شوند زیرا آنها کسانی هستند که موقعیت‌های کاری و شغلی خود را فراتر از فرصت‌های سنتی و قدیمی جستجو می‌کنند. باید اذعان داشت که هریک از افراد نسل کنونی دارای قابلیت‌ها و توانمندی‌های خاص خود برای کارآفرینی هستند. در عصر حاضر، کارآفرینان را سنگ‌بنا و شالوده سیستم اقتصادی هر کشور می‌دانند. آنها افرادی هستند که به محیط اقتصادی حیاتی نو و دوباره می‌بخشند و با ریسک‌پذیری خود در خلق فعالیت‌های نوآورانه پیشقدم می‌شوند، با خوشبینی، سختکوشی و تعهد، موجبات رضایت خود و دیگران را فراهم می‌آورند. واضح است که آغاز یک کار جدید فقط نیازمند یک ایده نیست بلکه مستلزم فردی متخصص است که بتواند با برنامه‌ریزی و قبول مخاطرات، موفقیت کاری خود را تضمین نماید. وجود انگیزه، موتور حرکت کارآفرین است اما در این عرصه انگیزه‌های فردی که موجبات فعالیت‌های نوآورانه را پدید می‌آورند هنوز به طور کامل، مشخص و تعریف نشده‌اند و در این مورد نمی‌توان رفتار، خصوصیات و شخصیت این‌گونه افراد را در زمره تمام این انگیزه‌ها به حساب آورد؛ اما محققان، پیوسته برای درک بهتر این موضوع در جستجوی نیروهائی هستند که در فرآیند کارآفرینی مؤثرند.

علاوه بر این کارآفرینان دارای خصوصیات برجسته‌ای در روند اجرای امور هستند و در این فرآیند به جای نیمه خالی لیوان، نیمه پر آن را می‌بینند و در کارها همواره تعهد و پشتکار بسیار بالا را مدنظر دارند و در آتش اشتیاق و میل به رقابت در عرصه‌های کاری خود شعله‌ورند و در نهایت از شکست به عنوان ابزار یادگیری بهره می‌برند. آنها با اعتماد کامل به خود معتقدند که در پایان فعالیت‌ها از عهده تعهدات خود به خوبی برآمده و برتری کامل خود را نسبت به سایرین حفظ می‌کنند. در این راستا میزان شکست به میزان سختی و بزرگی کار آنها بستگی دارد. به عنوان نمونه، مدیریت کم تجربه و عدم وجود دیدگاه رقابتی می‌تواند دلایل اصلی شکست کارآفرینان محسوب شود. اما عوامل موفقیت در این عرصه چیست؟ آیا کارآفرینان از تمام ابعاد و مسائل کارآفرینی مطلع هستند؟ چه مشکلاتی بر سر راه آنها قرار دارد؟ در این مقاله سعی خواهد شد با ترسیم دورنمای کلی از پدیده کارآفرینی به ارائه رایج‌ترین مشخصات و ویژگی‌های یک کارآفرین موفق و عوامل بروز مشکلات و موانع در روند توسعه کارآفرینی بپردازیم. هرچند که کارآفرینی هنوز به عنوان یک علم پذیرفته نشده است اما ارائه این دورنما می‌تواند دیدگاه جالب و مفیدی را به هریک از افراد مستعد در این راه ارائه کند.

طرح یک دیدگاه: مخاطرات و رویارویی با آن

افرادی که قدم در راه آغاز فعالیت‌های جدید می‌گذارند همواره با خطر از دست دادن پول، سرمایه، وقت و ... مواجهند. اما این هنر کارآفرین است که در زندگی سراسر تضاد و ابهام خود به خوبی از عهده کارها برآید و پذیرای مخاطرات مادی و معنوی آن باشد زیرا به کار خود کاملاً ایمان دارد و تمام ابعاد آن را مورد ارزیابی و توجه قرار می‌دهد.

قسمت اعظم ادبیات کارآفرینی به مقوله‌هایی همچون پاداش، موفقیت و انجام کارهای بزرگ اختصاص دارد و توجهی به عوامل منفی تأثیرگذار در این مورد نشده است و از همین روست که همچنان موضوع "نیمه تاریک کارآفرینی" به قوت خود باقی است.

این بعد از دورنمای کارآفرینی شامل نیروهای مخربی است که افراد را از انجام موفق کارها باز می‌دارد. این رویکرد دو لبه به شخصیت کارآفرینان، محققان را بر آن داشته است تا به این بعد

از کارآفرینی نیز توجه نشان دهند. ترس و دغدغه مواردی هستند که کارآفرینان پیوسته با آنها سر و کار دارند. زیرا که این دو مقوله غیرقابل پیش‌بینی و با نوع کار متغیر است. به طور کلی تا زمانی که فرد به عنوان کارآفرین و شخص خلاق و نوآور در انجام فعالیت‌ها و کارها مطرح است، ترس و وحشت نیز در روند کارآفرینی مقوله‌ای غیرقابل اجتناب و جدائی ناپذیر است. اصولاً پذیرش مسئولیت و تعهد ریسک‌پذیری را به دنبال خواهد داشت و این امر با پذیرش ترس در مواقع عادی که ممکن است اتفاقی و یا غیر قابل پیش‌بینی باشد، متفاوت است. به عبارت دیگر می‌توان چنین گفت؛ ترسی که در نتیجه کارآفرینی به وجود آید، توسط خود کارآفرین پدید آمده است. ترس از شکست و رویارویی با مشکلات مهمترین عامل است. رازی که موجب این دغدغه و ترس می‌شود، چیست؟ "اندیشمندان" بر این باورند که این عوامل می‌تواند بر انگیزه‌های مثبت یک کارآفرین خط بطلان کشیده و بر رفتار وی تأثیر نه چندان خوبی بر جا گذارد. علاوه بر این‌ها عوامل درونی و بیرونی تأثیرگذار نیز وجود دارند که در ادامه به توضیحات بیشتری در مورد هر یک از آنها خواهیم پرداخت. شناخت جنبه‌های مثبت و منفی و آگاهی از آنها می‌تواند از هدر رفتن سرمایه و نیروی کاری در انجام فعالیت‌ها جلوگیری کند و از همین رو ضروری است که کارآفرینان با نیروهای مخرب این عوامل آشنا شوند. اما این نکته را نباید فراموش کرد، رضایتی که در پایان نصیب کارآفرین می‌شود، ترس، تشویق‌ها و مصائب را به شادی تبدیل خواهد کرد.

عدم توسعه و ترویج کارآفرینی: بررسی علل موانع درونی و بیرونی

براساس باور محققان و اندیشمندان دو عامل مهم درونی و بیرونی منفی می‌توانند در زمره عوامل بازدارنده کارآفرینی و نوآوری به حساب آیند. در ابتدا باید گفت که عدم وجود شرایط و بستر مناسب فرهنگی و اقتصادی، گسترش فعالیت‌های کارآفرینانه را مختل و یا کاهش خواهد داد. در این راستا مطالعه و بررسی این مسائل می‌تواند ما را در تحقق و عینیت بخشی به اهداف اساسی کارآفرینی یاری دهد و به شناخت و درک صحیح از عوامل منفی مستقیم و غیرمستقیم فردی و اجتماعی که بر فعالیت کارآفرینان و پیشرفت این پیشتازان اقتصادی تأثیر می‌گذارد، کمک شایانی بنماید.

موانع درونی

بیشتر گفته شد که عوامل درونی شامل عوامل فردی است که به طور مستقیم و غیرمستقیم در فرد کارآفرین وجود دارد و به صورتهای مختلف بروز می‌یابد. در بررسی عوامل فردی بازدارنده در فعالیتهای کارآفرینانه عواملی مانند نداشتن انگیزه کافی برای بروز خلاقیت، عدم توانایی در متمرکز ساختن ذهن، نداشتن ظرفیت لازم برای مقابله با موقعیتهای ذهنی دشوار، احساس عدم امنیت، عدم اعتماد به نفس، ترس از انتقاد ناکامی و شکست، عدم آرامش لازم و مشغله فکری و فشار عصبی می‌توانند در روند اجرای کارها اثرات منفی به وجود آورند.

اغلب کارآفرینان عادت دارند همیشه نشان و ردپائی از خود در کارها و فعالیتهای برجای بگذارند اما وقتی عزت نفس یا غرور آنها نادیده انگاشته شود به عنوان یک عامل مخرب شاید جبران‌ناپذیر باشد زیرا افتخار و بالندگی این گونه افراد به نتیجه فعالیتهای آنهاست و بی‌اعتنائی به آن در وهله اول آنها را سرخورده خواهد کرد. علاوه بر آن، مواجهه با مخاطرات در کسب و کار می‌تواند آنها را تا حصول نتیجه نهائی دچار تردید و دودلی نماید. در این قسمت سعی می‌شود با شماری از انواع خطرهای احتمالی در این عرصه که به چهار دسته اصلی تقسیم شده‌اند، آشنا شویم (Manfred, 1985: 160-167):

خطر مالی^۱

در اغلب کسب و کارها افرادی که ریسک آن را می‌پذیرند، بخشی از سرمایه و اندوخته خود را در معرض خطر قرار می‌دهند. این پول یا سرمایه در اکثر مواقع اگر برنامه‌ها و نتیجه کار با شکست مواجه شود، از بین خواهد رفت. ارزش و بهای فرد کارآفرین فراتر از مسائل و مشکلات مادی است اما بسیاری از آنها شاید حاضر به ریسک‌پذیری و به خطر انداختن، پول، سرمایه و اندوخته خود شامل خانه، املاک، مستغلات و حتی حقوق ماهیانه برای آغاز یک کار و فعالیت جدید نباشند زیرا به این نکته واقفند که در مواقع لزوم باید زیر بار تعهدات مالی شرکت و یا حتی خسارت‌های مالی خود بروند.

۱- Financial Risk

خطر کاری^۱

سؤال اغلب کارآفرینان این است که اگر کسب و کار آنها منجر به ورشکستگی شود آیا قادرند که کار دیگری را برای خود دست و پا کنند و یا به شغل قبلی خود باز گردند؟ البته به این سؤال و پاسخ آن اغلب، مدیرانی می‌اندیشند که دارای امنیت شغلی سازمانی و حقوق و مزایای بالا هستند زیرا در صورت شکست، آنها موقعیت‌های طلائی خود را از دست خواهند داد.

خطر اجتماعی و خانوادگی^۲

معمولاً شروع یک فعالیت جدید، وقت و انرژی بسیار بالایی را می‌طلبد و در اغلب مواقع این حالت برای اطرافیان کارآفرینان خوشایند نیست. کارآفرینانی که ازدواج کرده و دارای فرزند هستند با بی توجهی به خانواده‌های خود اثرات نامطلوب عاطفی و احساسی طولانی مدتی را برجا می‌گذارند. حتی ارتباط کمتر با دوستان قدیمی نیز باعث کم رنگ‌شدن دوستی‌ها و صمیمیت‌های قبلی شده و رشته دوستی آنها را از بین می‌برد.

خطر روحی - روانی^۳

شاید بزرگترین ریسک برای یک کارآفرین قبول همین خطر باشد. در این عرصه پرمخاطره پول جایگزین خواهد شد؛ همسر، فرزندان و دوستان نیز می‌توانند خود را با شرایط جدید وفق دهند. اما اگر فردی این خطرات و پیامدهای آن را نپذیرفته باشد و از تنگناهای مالی پیش آمده رنج ببرد به سختی می‌تواند به شرایط روحی قبلی خود باز گردد و می‌توان اذعان داشت که تأثیر روانشناسی این امر بسیار بیشتر از مواردی است که در بالا ذکر شد. هر چند این بهایی است که کارآفرین در اجرای ایده‌های خود تا به ثمر رسیدن آنها می‌پردازد و بازده مطلوب در پایان کار به عنوان پاداش، موجب رضایت خاطر وی خواهد شد.

۱ - Career

۲ - Family & Social Risk

۳ - Psychic Risk

علاوه بر مواردی که ذکر شد اگر کارآفرینان در میان انبوهی از کارها و مسئولیت‌ها از فروش محصولات گرفته تا مذاکره با خریداران با کمبود منابع انسانی، مالی و تجربه روبرو باشند از حمایت سایرین بی‌بهره خواهند بود و آنها را با مشکلات و مسائل ناخواسته‌ای روبرو می‌سازد. در این حالت اشتباهاتی رخ می‌دهد که باید برای هریک از آنها بهای سنگینی پرداخت.

دغدغه و فشار عصبی^۱

حس استقلال طلبی و عدم وابستگی یکی از خصوصیات مشترک میان کارآفرینان است و آنها با داشتن این خصوصیات برای نیل به اهداف عالی خود در تلاشند تا با استرس و اثرات ناشی از آن مقابله کرده و بسیاری از فشارهای عصبی وارده را تحمل کنند. مطالعات نشان می‌دهد که بر اثر این دغدغه‌ها، اکثر کارآفرینان از بیماری‌هایی همچون سوءهاضمه، بی‌خوابی، سردرد، هیجان و اضطراب رنج می‌برند. اما دغدغه و استرس در کارآفرینی چیست؟ به طور کلی مغایرت و تضاد میان انتظارات و توقعات یک فرد با میزان توانایی وی در نیل به خواسته‌ها را استرس می‌نامند و اگر فردی قادر به انجام و تحقق خواسته‌های خود نباشد دچار استرس می‌شود. هرچه سطح توقعات کاری کارآفرینان و تقاضای آنها جهت تحقق و به ثمر رسیدن کارها بیشتر باشد، انگیزه و هیجان بیشتری را ایجاد می‌کند و همین امر افراد را به سمت مقوله استرس یا همان فشار عصبی سوق می‌دهد.

بوید و گامپرت^۲ چهار علت را برای استرس کارآفرینان مؤثر می‌دانند:

تنهایی^۳

با وجود آن که کارآفرینان معمولاً در محیط‌های کاری خود مورد توجه دیگران هستند اما افراد کمی پیدا می‌شوند که کارآفرینان بتوانند به آنها اعتماد و اطمینان کنند. ساعات پر مشغله کاری و فکری باعث می‌شود که آنها نتوانند وقت استراحت داشته و در کنار دوستان و خانواده

۱- Entrepreneurial Stress

۲- Boyd & Gumpert

۳- Lonliness

خود باشند. در حقیقت اگر نفع کاری در میان نباشد آنها کمتر در فعالیتهای اجتماعی شرکت می‌کنند. (Adebowale, 1992; 27-32)

مشغله کاری^۱

جای تعجب نیست که برخی از کارآفرینان با صرف پولی که به دست آورده‌اند در انواع فعالیتهای تفریحی مانند ماهیگیری و اسکی شرکت می‌کنند اما اغلب آنها این کار را انجام نمی‌دهند و این امر دلیلی بر کمبود مالی آنها نیست. بلکه کار به آنها اجازه غیبت و اندکی استراحت نمی‌دهد. در واقع این دسته از افراد با کارشان ازدواج کرده‌اند. ساعت‌های متمادی به فعالیت مشغولند و تنها وقت کمی را صرف آموزش، تفریح و سرگرمی خود می‌کنند. (همان منبع، ۱۹۹۲: ۲۷)

مشکلات با دیگران^۲

کارآفرینان علاوه بر همکاران خود با سایر افراد مانند کارمندان، مشتریان، بانکداران و افراد حرفه‌ای در مشاغل مختلف سر و کار دارند. اغلب آنها ناملازمات، سرخوردگی‌ها، ناکامی‌ها و شکست‌هایی را در روابط کاری خود تجربه می‌کنند. هرچند کارآفرینان موفق آنهایی هستند که در انجام امور وسواس به خرج می‌دهند و می‌دانند که چگونه کارها را به طور کامل و بدون نقص به پایان برسانند.

در اکثر مواقع حتی کارآفرینان با افراد همکار و شریک خود دچار تضاد و عدم سازش می‌شوند و بسیاری از این شراکت‌ها و همکاری‌ها دستخوش تغییر و یا زوال خواهد شد. (همان منبع، ۱۹۹۲: ۲۹)

۱- Immersion in Business

۲- People Problems

میل به موفقیت^۱

کامیابی و موفقیت همواره موجبات رضایت را فراهم می‌آورد. تحقیقات انجام شده توسط بوید و گامپرت در این مورد به خوبی روشن است که رابطه مستقیمی بین تلاش بسیار کارآفرینان برای رسیدن به موفقیت و عدم رضایت آنها از نتیجه کار وجود دارد. زیرا بیشتر آن چیزی که اتفاق می‌افتد مورد انتظار این افراد نیست حتی اگر پایان کار از دیدگاه سایرین مطلوب و رضایت‌بخش باشد. همین کوشش و سعی بسیار و عدم رضایت از کار انجام شده می‌تواند موجب دغدغه و استرس در کارآفرین شود.

با وجود این، کارآفرینان سلامتی خود را برای رسیدن به اهداف خود به خطر می‌اندازند و با صرف بهترین اوقات زندگی‌شان در جهت برآورده ساختن نیازهای خود گام برمی‌دارند. آنها به این اصل معتقدند که اگر تلاش خود را متوقف کنند و یا در انجام فعالیت‌ها و کسب و کار خود به کندی پیش بروند باید میدان را به رقبای خود بسپارند و در این صورت هر چه ساخته‌اند به یکباره نابود خواهد شد. (همان منبع، ۱۹۹۲: ۳۱)

علاوه بر نقش مهم کارآفرینان، تأثیرات محیط و تعهد در اجرای مسئولیت‌ها، مقوله استرس می‌تواند از ساختار شخصیتی این افراد نشأت گیرد. از این رو برای درک بهتر چگونگی پدیدآمدن فشارهای عصبی در کارآفرینان نیازمند این هستیم که با خصوصیات و ویژگی‌های واقعی آنان آشنا شویم. آنها معمولاً افرادی عجول، پرتوقع و زودرنج هستند. در کارهای خود به طور پیوسته انجام چند طرح را در مدت زمان معین به عهده می‌گیرند و از غرق شدن در این نوع فعالیت‌ها لذت می‌برند. شاید غرور بیش از حد آنها و عجزین شدن آن با میل به قبول مسئولیت‌های بیشتر و سنگین موجب عصبی شدن آنها به ویژه هنگام گفت‌وگو، تشدید استرس و بروز بیماریهای قلبی در کارآفرینان شود. جلوگیری و مقابله با این حملات و فشارهای عصبی امروزه موضوع برخی از تحقیقات کارآفرینی را در این حوزه به خود اختصاص داده است.

در ادامه این بحث به ارائه راه‌ها و شیوه‌های مقابله با این عامل بازدارنده می‌پردازیم.

روشهای مقابله با فشارهای روحی - روانی (استرس)

در حال حاضر صاحب‌نظران معتقدند که اگر استرس به عنوان پدیده‌های غالب و همیشگی در فرد مطرح نباشد می‌تواند اثرات مثبتی را به همراه داشته باشد. آنها به این نکته تأکید می‌کنند که اگر فردی در روند اجرای برنامه‌ها خود تعهد و احساس مسئولیت و دغدغه بیشتری داشته باشد موجبات کارآمدی و پیشرفت امور را پدید می‌آورد.

بوید و گامپرت به عنوان محققان کارآفرینی با بررسی علل و عوامل استرس در کارآفرینی دارای مطالعات گسترده‌ای در این زمینه می‌باشند اما آنچه مطالعات آنها را ارزشمند ساخته است ارائه تکنیکهای کاهش استرس و راه‌های ارتقای سطح کیفیت و پیشرفت کاری و فردی کارآفرینان است. هر چند روش‌های قدیمی کاهش استرس مانند تمرکز عمیق، استراحت عضلانی، ورزش‌های منظم می‌تواند این فشارها را کاهش دهند اما بوید و گامپرت بر این عقیده‌اند که قدم اول و مهم در این راه، شناسایی دقیق عوامل پدیدآورنده استرس است. آنها سپس با ارائه سه راهکار؛ شناسایی عامل استرس، بسط و توسعه مکانیزم‌های مقابله با استرس در هر فرد و شناخت نیازهای شخصی ناشناخته و سرکوب شده افراد خاطر نشان می‌کنند که چگونه می‌توان بر فشارهای عصبی فائق شد. در این راستا راه حل‌های دیگری نیز توسط سایر محققان پیشنهاد و ارائه شده است که به بررسی اجمالی هریک از آنها می‌پردازیم. این شیوه‌ها عبارتند از:

شبکه‌سازی^۱

یکی از راه حل‌های پیشنهادی برای کاهش تنهایی و استرس افراد کارآفرین این است که آنها بخواهند و بتوانند تجربه‌های خود را در اختیار دیگران قرار دهند و با سایر افراد هم‌پیشه خود شبکه‌های کاری به وجود آورده تا از این طریق از شکست‌ها و موفقیت‌های یکدیگر آگاه شوند و بهتر بتوانند در برابر مشکلات و سختی‌ها صبور و مقاوم باشند.

کاهش مشغله‌های کاری^۲

بسیاری از کارآفرینان بهترین راه‌چاره برای رهایی از مشغله زیاد را استفاده از تعطیلات و اوقات فراغت می‌دانند. بهتر است آنها به سبب محدودیت‌های شغلی خود، مدت زمان کوتاهی را به خود استراحت دهند تا بتوانند قوای جسمی و روحی خود را دوباره تجدید کنند.

۱- Networking

۲- Getting away from it all

برقراری ارتباط صمیمی با همکاران^۱

کارآفرینان با برقراری ارتباط نزدیک‌تر با همکاران خود می‌توانند به ارزیابی بهتر و تحقق اهداف کاری در مجموعه خود دست یابند. هر چند این ارتباط در اغلب شرکت‌های بزرگ ملموس نیست و از این بابت سازمان‌ها و شرکت‌های کوچک دارای کارکنان خلاق‌تر و فعال‌تری نسبت به شرکت‌های بزرگ هستند.

رضایت برون سازمانی^۲

گاهی اوقات بهتر است کارآفرینان را از مسائل و مشکلات کاری دور کرد تا نسبت به زندگی شخصی و خانوادگی خود توجه بیشتری نمایند و بتوانند چشم‌اندازهای جدیدی را در زندگی کاری و شخصی خود ترسیم کنند هر چند که دستیابی به این مهم، سخت به نظر می‌رسد و جدایی کارآفرین از شرکت و محیط کاری وی حتی برای مدت زمان کوتاهی بعید و دور از انتظار جلوه می‌کند.

تفویض اختیار^۳

فرصت مناسبی برای تحقق و انجام ساز و کارهای مقابله با استرس زمانی فرا می‌رسد که کارآفرین وظایف خود را به شخص دیگری محول کند. این افراد معمولاً به این نکته می‌اندیشند که آنها همچنان بر سرکار و مسئولیت خود باقی خواهند ماند و از این بابت واگذاری وظایف به فرد دیگر بسیار مشکل است. از سوی دیگر تفویض اختیار می‌تواند تا اندازه‌ای از فشارهای عصبی آنها بکاهد و در نهایت می‌تواند به نفع سلامت جسمی و روحی کارآفرینان تمام شود.

غرور و منیت کارآفرینی^۴

علاوه بر چالش‌های ریسک و استرس در فرآیند کارآفرینی، موارد منفی دیگری نیز وجود دارند که از برخی خصوصیات کارآفرینان نشأت گرفته و موجبات افزایش غرور و در نتیجه عدم رسیدن به موفقیت را پدید می‌آورد.

۱- Communicating with employees

۲- Finding satisfaction outside the company

۳- Delegating

۴- Entrepreneurial Ego

چهار خصوصیت منفی که اثرات سوء بر روند کارآفرینی دارد، عبارتند از:

نظرات سلطه‌جویانه بر امور^۱

کارآفرینان مشتاقند که عنان امور و سرنوشت خود و دیگران را به دست گیرند و طوری عمل کنند که گوئی همه چیز باید زیر نظر آنها انجام شود. این ویژگی موجب می‌شود که تأثیرات منفی جدی بر رفتار سایرین بر جای گذاشته و به جای این که در جهت نیل به موفقیت و کامیابی باشد اطرافیان را به مقابله و رویارویی با آنها وادار کند و اثرات منفی بر فرآیند کارآفرینی داشته باشد. (Manfred, 1985; 165)

بدگمانی و سوءظن^۲

کارآفرینان پیوسته برای آگاهی از وضعیت رقبای، مشتریان و مقررات دولتی، محیط اطراف خود را با دقت و توجه می‌نگرند و همواره می‌کوشند تا سریع‌تر از دیگران به موفقیت و پیشرفت‌های موردنظر خود دست یابند. نکاتی که سایرین خیلی دیر به آنها واقف می‌شوند اما حالت بدگمانی که در برخی از کارآفرینان وجود دارد موجب بدبینی آنها نسبت به امور بی ارزش و پیش پا افتاده شده و دید منطقی و واقعی آنها را نسبت به امور از بین می‌برد. (همان منبع؛ ۱۹۸۵: ۱۶۲)

علاقتمندی زیاد به کسب موفقیت

غرور کارآفرین بیانگر وجود میل و علاقه وی به کسب موفقیت است. از همین رو بسیاری از کارآفرینان معتقدند در درون آنها پیوسته نیروی وجود دارد که به آنها علی‌رغم ناملایمات و سختی‌ها، انگیزه و میل به موفقیت و پیروزی را زنده می‌کند. بنابراین کارآفرین با انگیزه‌ای که در خود سراغ دارد به مبارزه علیه نیروهای منفی ادامه می‌دهد زیرا بر این باور است که اگر نیروها و احساسات نه چندان مثبت در افکار و اندیشه‌های وی رخنه‌کنند او را از راهی که هدف واقعی و

۱ - An overriding need for control

۲- Sense of distrust

روشن اوست، باز می‌دارند. اما بازگویی غلوآمیز پیروزی‌ها و نتایج کسب شده توسط کارآفرینان می‌تواند دیدگاه و چشم‌انداز وی را نسبت به فعالیت‌های آینده از میان ببرد و همین امر عامل مخربی در رسیدن به پیشرفت محسوب می‌شود. (همان منبع، ۱۹۸۵: ۱۶۳)

خوشبینی غیرواقع‌گرایانه

خوشبینی غیردائمی که در نهاد کارآفرینان نسبت به کار و زندگی وجود دارد عامل اصلی بسیاری از موفقیت‌هاست. حتی کارآفرینان با شوق و انگیزه درونی بالا به اطرافیان خود این اجازه را می‌دهند که در مواقع سختی و مشکلات از آنها کمک و یاری بخواهند اما این طرز تلقی خوش‌بینانه در مورد کارها و محیط اطراف زیاد هم به نفع آنها نیست. زیرا کارآفرینان با این نگرش که همه امور به خوبی پیش خواهد رفت، گویی خود را گول می‌زنند و این رفتار آنها را در درک و فهم واقعیت دنیای کاری ناتوان می‌سازد. این‌ها و موارد مشابه خصوصیات مثبتی است که می‌توانند منجر به نتایج معکوس در روند کارآفرینی شوند. (همان منبع، ۱۹۸۵: ۱۶۶)

موانع بیرونی

مهم‌ترین و کلیدی‌ترین عوامل منفی در راستای فعالیت کارآفرینان که منجر به کندی و توقف پیشرفت آنان می‌شود، بیان شد. کارآفرینان اگر با موانع دست و پاگیر مواجه نباشند می‌توانند در میدان رقابت، خلاقیت و نوآوری خود را شکوفا سازند. از جمله عمده‌ترین عوامل بیرونی که بر تولید اندیشه‌های خلاق اثر بازدارنده دارند می‌توان به عدم پذیرش فرد خلاق توسط همکاران و مدیران، عدم وجود آزادی ذهنی و روانی، نبودن انگیزه کافی در فضای کاری و فشار جدید برای انجام کار، عملکرد و وضعیت نامناسب شرکت و یا سازمان و غیره اشاره کرد. اگر در فضایی به تفکر خلاق و کارآفرینی بها داده نشود، شرایط مناسب برای کنش و واکنش در روابط ایجاد نخواهند شد و ایده‌ها در روند اجرای آن منجر به شکست خواهد شد. عدم بستر و فرهنگ مناسب کارآفرینی موجب خواهد شد که سرمایه‌ها و نیروهای کاری جذب حوزه کارآفرینی نشوند و نتوانند ظرفیت بالقوه خود را بروز دهند. (شهرآرای و مدنی‌پور، ۱۳۷۶: ۹۹-۱۰۰)

از این رو نیروی بیکار گسترش یافته و بر شمار عظیم بیکاران افزوده می‌شود. شیوه‌های مدیریت سنتی به تقویت روش‌های استاندارد برای جلوگیری از اشتباه می‌انجامد و باعث اجتناب از فعالیت‌های مخاطره‌آمیز، محدود شدن راه حل‌های خلاق و هدر رفتن سرمایه، از دست دادن رهبری در رقابت، پرداخت هزینه‌های بالا برای شکست‌ها و پیگیری اهداف واهی، شکست کارآفرین و فعالیت‌های نوآورانه، ازدست رفتن فرصت‌ها، کاهش انگیزه‌ها و در نتیجه خروج افراد خلاق می‌شود. به همین میزان دخالت‌های دولت در ایجاد انحصارات، عدم امنیت اقتصادی، رکود بازار، تشنج و ناامنی در محیط کار، کاهش ارزش پول، قوانین و تشریفات دست و پاگیر، بی‌ثباتی و عدم شفافیت مقررات قانونی، بوروکراسی سازمان‌های دولتی، مشکلات ناشی از نظام مالیاتی، عدم شفافیت قانون کار، مسائل فرهنگی ناظر بر روابط اقتصادی و سرمایه‌گذاری و مواردی از این قبیل می‌توانند به فضا و اقتصاد کارآفرینی لطمه وارد کنند. در این شرایط مشاغل ارزش و موقعیت خود را از دست می‌دهند و مفاهیمی از قبیل مورد احترام بودن کار، تکریم کسب و کار و نوآوری‌ها، با ارزش بودن سرمایه و سرمایه‌دار(مادی و معنوی) مخدوش خواهند شد و فرهنگ کارآفرین و ارزش آفرینی به هیچ‌انگاشته می‌شود و از جایگاه شایسته در فرهنگ عامیانه و نخبگان برخوردار نخواهد بود. (احمدپور داریانی، ۱۳۸۰: ۹۹-۱۰۰)

نتیجه‌گیری

طرح دیدگاه و مسائل نظری در مورد عوامل منفی و موانع رشد کارآفرینی اعم از درونی (شخص کارآفرین) و بیرونی (محیط کاری) می‌تواند ما را به درک بهتر این پدیده هدفمند یعنی کارآفرینی رهنمون کند.

اصلاح ذهنیت جامعه در مورد فعالیت‌های نوآورانه و تشویق کارآفرینان به انجام فعالیت‌های پرمخاطره اما حساب شده در دنیای پر تحول امروز، فرصت‌های جدید کسب و کار را در زمینه‌های مختلف برای نیروهای انسانی فعال و خلاق ایجاد می‌کند. بنابراین ضرورت دارد تا جامعه با مفاهیم جدید کار و شغل‌های جدید آشنا شده و نقش آنها را در توسعه جامعه پذیرا باشد و کارآفرینان نیز به عنوان محرک‌های اصلی توسعه یافتگی با پشت سرگذاشتن موانع و مشکلات کارآفرینی و رفع دغدغه‌ها در جهت توفیق امور گام بردارند زیرا که آنها نقش اصلی را

در تحول سازمان‌ها و شرکت‌های کوچک و بزرگ اعم از دولتی یا خصوصی، تحرک جوامع، ایجاد کسب و کار و بهبود وضع اقتصادی ایفا می‌کنند. با حضور فعال کارآفرینان، جامعه سلامت اقتصادی خود را به دست آورده و در جهت بهبود هر چه بیشتر آن خواهد کوشید. شناسایی و ارزیابی مسائل و مشکلات توسط کارآفرینان که بخشی از آن به خود آنها باز می‌گردد می‌تواند راه‌حل‌های مختلف و راهکارهای مناسبی را پیش روی آنان قرار دهد. از طرفی توجه به پرورش، تقویت، حمایت و احیای کارآفرینان می‌تواند ابزار قوی و نیرومند در جهت تلاش‌های مذکور آنان باشد. در سطح کلان، تدوین سیاست‌های مناسب توسعه کارآفرینی در چارچوب استراتژی توسعه صنعتی و فناوری هر کشور در محورهای حمایت‌های مالی و اطلاعاتی از کارآفرینی، شبکه‌سازی، آموزش و فرهنگ‌سازی، رفع موانع حقوقی و قانونی، مدیریت مناسب بر انجام فعالیت‌های کارآفرینانه می‌تواند حلقه‌های همکاری میان واحدها، شرکت‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات را نزدیک‌تر و محکم‌تر سازد (جدی و زنجانی، ۱۳۸۰: ۳۲-۳۰). آگاهی مدیران رده بالای شرکت‌ها و درک اهمیت فضای رقابتی دنیای امروز، تعیین اهداف و استراتژی مدون را می‌طلبد. اکنون با تغییر و دگرگونی در زیر ساخت‌ها و بازنگری نهادها، ساختارها و سیاست‌ها می‌توان بر این موانع که در این مقابله اشاره شد، غلبه کرد. دیدگاه تحلیلی و منطقی می‌تواند جایگزین ظواهر و احساسات در کارآفرینان شود. کنکاش و جستجوی کارآفرینان در ویژگی‌ها و خصوصیات فردی خود و تقویت نکات مثبت آن، رسالت کارآفرین را در چارچوب تعهدات اخلاقی و اجتماعی وی تفسیر و تحلیل می‌کند. در انجام این مهم، موقعیت سنجی و درک ضرورت‌های آنی و مقطعی همراه با آینده‌نگری، ایجاد رابطه با محیط پیرامونی و جهان، ارزیابی درست و منطقی از خود و عملکرد، شناخت مشکلات و نارسایی‌ها، اعتراف به ضعف‌ها، انتقادپذیری و شناخت مقصر و علل آن می‌تواند به عنوان دستورالعمل کارآفرینان مدنظر قرار گیرد. در غیر این صورت ترس، استرس و دغدغه‌های فکری، آنان را با تنگناهای توسعه کارآفرینی مواجه می‌سازد و دورنمای کاری، اجتماعی و حتی خانوادگی آنان را به خطر خواهد انداخت.

فهرست منابع

- ۱- احمدپور داریانی ، محمود؛ (۱۳۸۰)، آیا کارآفرینی شغل جدیدی است، تدبیر شماره ۱۲۰.
- ۲- جدی ، سوسن و محمد ، زنجانی؛ (۱۳۸۰)، موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در ایران ، تدبیر، شماره ۱۲۰.
- ۳- شهرآرای ، مهرناز و رضا مدنی‌پور؛ (۱۳۷۶)، ترغیب و آموزش خلاقیت در سازمان‌های پویا، دانش مدیریت ، سال دهم ، شماره ۳۷ و ۳۸ .
- 4- Adebawale Akande;(1992), Coping with Entrepreneurial Stress, leadership & Organization Development Journal 13,No.2.
- 5-David P. Boyd & David E.Gumpert;(1983), Coping With Entrepreneurial Stress, Harward Business Review, Mar/Apr.
- 6- Manfred F.R.Kets devries;(1985), The Dark Side of Entreneurship Review, November/December.
- 7- Patrick R.Liles;(1974), New Business Ventures & the Entrepreneur, Homewood, II:Irwin.